

IRB in Beeld

JOS DROES EN MEHMET YUCEL

Participatie

Een introductie in de IRB volgens de principes van de 'Yucelmethode' De Individuele Rehabilitatie Benadering is een techniek die hulpverleners kunnen gebruiken om mensen te ondersteunen bij het verkennen, kiezen, verkrijgen en behouden van hun persoonlijke participatiedoelen. Dikwijls wordt in de praktijk geklaagd dat de methode ingewikkeld is. De werkbladen van de IRB worden vaak aangeduid met termen als 'al die formulieren die je moet invullen'. De IRB in Beeld is ontworpen om deze bezwaren weg te nemen door met een beeldende vorm van Individuele Rehabilitatie te werken. Jos Dröes en Mehmet Yucel hebben samen een toepassing van de blokkenmetafoor uit de Yucelmethode (Yucel, 2013) ontwikkeld die gebruikt kan worden om de IRB (Luijten, Korevaar & Dröes, 2011) op een beeldende manier te gebruiken. De auteurs denken dat deze toepassing op ruime schaal in het IRB-onderwijs en in het werken met de IRB kan worden gebruikt.

IRB in beeld

Een introductie in de IRB
volgens de principes van de 'Yucelmethode'

door Jos Dröes en Mehmet Yucel

Inleiding

De Individuele Rehabilitatie Benadering is een techniek die hulpverleners kunnen gebruiken om mensen te ondersteunen bij het verkennen, kiezen, verkrijgen en behouden van hun persoonlijke participatiedoelen. Dikwijls wordt in de praktijk geklaagd dat de methode ingewikkeld is. De werkbladen van de IRB worden vaak aangeduid met termen als 'al die formulieren die je moet invullen'. De IRB in Beeld is ontworpen om deze bezwaren weg te nemen door het werken met een beeldende vorm van Individuele Rehabilitatie. Jos Dröes en Mehmet Yucel hebben samen een toepassing van de blokkenmetafoor uit de Yucelmethode (Yucel, 2013) ontwikkeld die gebruikt kan worden om de IRB (Luijten, Korevaar en Dröes, 2011) op een beeldende manier te gebruiken. Wij denken dat deze toepassing op ruime schaal in het IRB onderwijs en in het werken met de IRB kan worden gebruikt.

Yucelmethode

De Yucelmethode (YM) is een manier om op beeldende wijze met hulpvragers aan de praat te komen over hun problemen, hun eigen kracht en de ondersteuning vanuit hun netwerk. Daartoe bouwt de persoon opstellingen die zijn levenssituatie verbeelden. Dit gebeurt met gekleurde rechthoekige blokken die 'belastende factoren' weergeven en T-vormige blokken

die 'ondersteunende factoren' verbeelden. Wat een blok betekent wordt op een sticker geschreven die op het blok wordt geplakt. De ondersteunende factoren worden ónder en de belastende factoren óp een balk geplaatst. Deze balk symboliseert de persoon. Behalve een begintoestand en een gewenste eindtoestand bouwt de persoon gaande het ondersteuningstraject opstellingen om te zien wat er in zijn leven sinds de vorige bijeenkomst veranderd is. Het zelf bouwen en veranderen van deze opstellingen geeft mensen meer grip op hun situatie. De persoon kan aandacht besteden aan specifieke belastende factoren door een probleem-blok apart op tafel te zetten en daarover te praten. Dit noemen we 'externaliseren'. Dit levert dikwijls acties of interventies op. De persoon of de ondersteuner maakt van elke opstelling een foto. Deze foto's vormen gezamenlijk een procesverslag.

De Yucelmethode kan gebruikt worden in alle situaties waarin een sterkte-zwakteanalyse van nut is.

Individuele Rehabilitatie Benadering

Mensen kunnen door een ziekte of andere levensgebeurtenissen problemen krijgen in hun dagelijks leven thuis, op het werk, op school, in hun vrije tijdsbesteding, in hun relaties en op financieel gebied. Wanneer ze die problemen willen oplossen dan hebben zij daar soms ondersteuning bij nodig. De kern van de IRB is samengevat in kader 1.

Zoekt iemand hulp bij het verkennen, kiezen, verkrijgen of vasthouden van

- *een huis,
- *een rol in het huishouden,
- *een baan,
- *een opleiding,
- *een vrijetijdsactiviteit zoals een hobby of een ontspanning of
- *de relatie met vrienden, familie of andere mensen
- * financiële zelfstandigheid

dan kan hij of zij worden ondersteund door uitgewerkte gespreksonderdelen of 'modules':

doelvaardigheid beoordelen, bespreken en ontwikkelen (verkennen), een doel stellen (kiezen), functionele diagnostiek, hulpbrondiagnostiek, planning, vaardigheidsinterventies en hulpbroninterventies (verkrijgen en behouden). Alle modules zijn onderverdeeld in kleinere stappen.

Kader 1 De kern van de IRB

De IRB kan gebruikt worden in alle situaties waarin mensen hulp nodig hebben om hun eigen sociaal maatschappelijke participatiedoelen te verwezenlijken.

YM en IRB: de IRB in beeld

In de 'IRB in beeld' worden de onderdelen van de IRB uitgedrukt in een beeldtaal die ontleend is aan de Yucelmethode. Het idee om de IRB te visualiseren is ontstaan door onze ervaringen met de Yucelmethode en met de IRB.

De IRB wordt dikwijls beleefd als abstract, talig en uitgebreid. De Yucelmethode wordt beschouwd als beeldend, concreet en eenvoudig te begrijpen. Na onze eerste ervaringen met de Yucelmethode verwachtten we de volgende voordelen van het vertalen van de IRB in de taal van de blokken

- dat de grote lijnen van de 'IRB in beeld' vanwege het beeldende en actieve werken met blokken beter in het geheugen blijven hangen dan de klassieke IRB,
- dat er van het bouwen van opstellingen een verdiepende werking uitgaat: ondersteuner en persoon komen door het werken met de blokken tot een beter overzicht van de situatie en tegelijkertijd tot een dieper inzicht omdat zij de belastende en steunende factoren zien in een ruimtelijke samenhang,
- dat de IRB in Beeld de hulpvrager of cliënt uitnodigt om een actiever aandeel te hebben in zijn of haar rehabilitatieproces.

Veel elementen van de Yucelmethode is in 'de IRB in beeld' duidelijk terug te vinden. Het werken met blokken van verschillende vormen (rechthoekig en T-vormig) en kleuren die het mogelijk maken bepaalde kwaliteiten (bijvoorbeeld ernst en aard) van onderdelen van de opstelling te verbeelden zijn direct uit de Yucelmethode afkomstig. Ook de techniek van het externaliseren (het uitgebreider bespreken van een van de blokken) en het maken van procesfoto's zodat men een beeld krijgt van de ontwikkeling in de tijd zijn afkomstig uit de Yucelmethode.

Een paar elementen van de Yucelmethode worden in de IRB in Beeld op een andere, meer op het rehabilitatieproces toegespitste manier gebruikt.

De balk symboliseert in de IRB in Beeld niet de hele persoon, maar één aspect van de persoon, namelijk diens rehabilitatiedoel. De balk wordt geconstrueerd in 6 stappen die de fasen 'verkennen' en 'kiezen' omvatten.

In de IRB in Beeld geven de opstellingen die de persoon bouwt niet de totale levenssituatie weer maar de knelpunten en ondersteunende factoren met betrekking tot de fase van doelverwerkelijking ('verkrijgen' of 'behouden') waarin de persoon verkeert.

Bij het externaliserend bespreken van een thema wordt bij de yucelmethode een systemische gespreksvoering toegepast, bij de IRB in Beeld worden technieken uit de functionele- en hulpbrondiagnostiek gebruikt. Dit leidt tot het ontdekken van ontbrekende vaardigheden en/of steunende factoren die in het te bespreken knelpunt schuil gaan.

Na de analyse van een knelpunt verwerft de persoon de benodigde vaardigheden en steunende factoren, soms door eigen actie, soms geholpen door de ondersteuner. Deze interventies zijn niet in de blokkenmetafoor zichtbaar, maar het resultaat ervan wel: het verwerven van vaardigheden en hulpbronnen levert tegelijkertijd verkleining van het knelpunt en nieuwe ondersteunende factoren op.

'IRB in beeld' past goed bij de nieuwe diagnostiekvragen uit de 'persoonlijke diagnostiek' van Jim van Os. De vragen: wat is er met je gebeurd? En: wat zijn je weerbaarheid en je kwetsbaarheid? worden vooral beantwoord via de algemene Yucelmethode. De IRB ondersteunt het vinden van antwoorden op de vragen 'waar wil je naar toe' (verkennen en kiezen van wensen en doelen) en 'wat heb je nodig' (verkrijgen en behouden van doelen door het verwerven van vaardigheden en hulpbronnen).

Het proces van de IRB in Beeld nader uitgewerkt

Vooraf

De persoon heeft een wens om iets te veranderen of te behouden op het terrein van wonen, werken, leren, vrije tijd, relaties of financiën. Deze veranderwens wordt concreet gemaakt in een participatiedoel, dat wil zeggen als een rol (huisgenoot, werknemer, student, ouder) in een met name genoemde omgeving (huis, bedrijf, school, vereniging, familie).

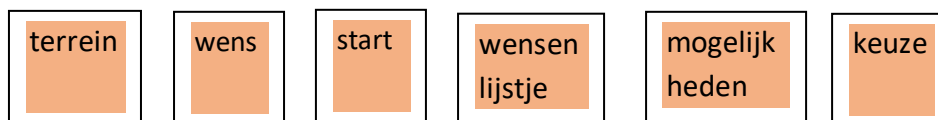
De IRB in Beeld maakt gebruik van de volgende instrumenten:

1. De doos met blokken: 6 blokken om de balk te bouwen, T vormige gekleurde blokken die ondersteunende factoren kunnen verbeelden, rechthoekige gekleurde blokken van verschillende grootte die knelpunten kunnen weergeven.

2. De stickers. De persoon schrijft elk knelpunt of en elke ondersteunende factor op een sticker en plakt deze op een blok dat voor hem qua vorm, grootte en kleur het knelpunt of de ondersteunende factor het beste weergeeft. Er is een lang etiket waar het participatiedoel op geschreven wordt.
3. Bij een paar onderdelen is papier nodig om aantekeningen op te maken. Een blocnote en een pen horen dus ook tot de uitrusting.
4. De mat. De mat (eventueel de achterkant van het deksel van de doos) wordt gebruikt om blokken op te zetten waarover de persoon en de ondersteuner uitgebreid willen praten.
5. De camera wordt gebruikt om van elke opstelling een foto te maken. De foto's vormen samen een procesverslag.

De fasen verkennen en kiezen: de balk maken en een doel stellen

Om van een wens een doel te maken bouwt de persoon in de eerste fase van het proces de balk. Dat doet hij in zes stappen, elke stap wordt verbeeld door een blok. De blokken zijn voorzien van magneten waardoor zij aan elkaar geklikt kunnen worden. De blokken en hun namen zijn afgebeeld in figuur 1.

Elk blok wordt geëxternaliseerd door het op de mat te zetten en er over te praten. We bespreken deze blokken van links naar rechts.

- De persoon schrijft op een sticker het terrein waarop zijn wens ligt: wonen, werken, vrijetijd, leren, sociale- of familierelaties of financiën. De sticker plakt hij op het blok 'terrein'.
- Op het blok 'wens' plakt de persoon een sticker waarop zijn wens in steekwoorden (ik wil mijn studie afmaken, ik wil betaald werk, ik wil hier blijven wonen). Dit geeft inzicht in de mate waarin de wens al vertaald is in een doel. Wensen moeten uiteindelijk vertaald worden in een concrete rol in een concrete omgeving.
- Op de sticker die hij op het blok 'start' plakt, schrijft de persoon hoe startklaar hij is: score van 1 (niet erg startklaar) tot 5 (helemaal startklaar).
- Bij het blok 'wensenlijstje' schrijft de persoon op aan welke wensen zijn toekomstige rol en omgeving moet voldoen (dit doet hij op een los vel papier; de wensen kunnen meestal niet allemaal op het blok).
- Op het blok 'mogelijkheden' plakt hij een sticker waarop de concrete omgevingen staan waar uit gekozen kan worden.
- Op het blok 'keuze' schrijft de persoon welke omgeving hij kiest en per wanneer of voor hoe lang.

Telkens als de persoon een blok af heeft geklikt hij het vast aan het vorige blok zodat de blokken samen een steeds langere balk gaan vormen.

Wanneer de persoon alle onderdelen van de balk aan elkaar heeft geklikt kan hij een lange sticker op de balk plakken en daarop zijn doel schrijven.

De doelformulering bevat altijd:

- ik wil
- wonen/werken/studeren etc. (activiteit)
- als (rol: huurder, werknemer, leerling etc.)
- in (omgeving: adres/huisnummer, bedrijf, school etc.)
- vanaf/gedurende (tijdstip of periode)
- met hulp van (ondersteuner). Dit laatste punt is niet verplicht.

Het doel is bijvoorbeeld 'ik wil vanaf september als leerling de opleiding SPW gaan volgen bij het ROC Maasstad'. Wanneer de persoon in de fase van verkrijgen of behouden komt verandert er iets aan de doelformulering. Bijvoorbeeld: 'ik wil me *inschrijven* om vanaf september de opleiding SPW te gaan volgen aan het ROC Maasstad'. Het 'inschrijven' duidt de fase van verkrijgen aan. Ander voorbeeld: 'ik wil het komende jaar de opleiding SPW *blijven* volgen bij het ROC Maasstad'. 'Blijven volgen' duidt de fase van 'behouden' aan.

Van de complete balk met de doelformulering maakt de persoon een foto.

De fase van verkrijgen: ondersteunende factoren en knelpunten een opstelling 'verkrijgen' bouwen

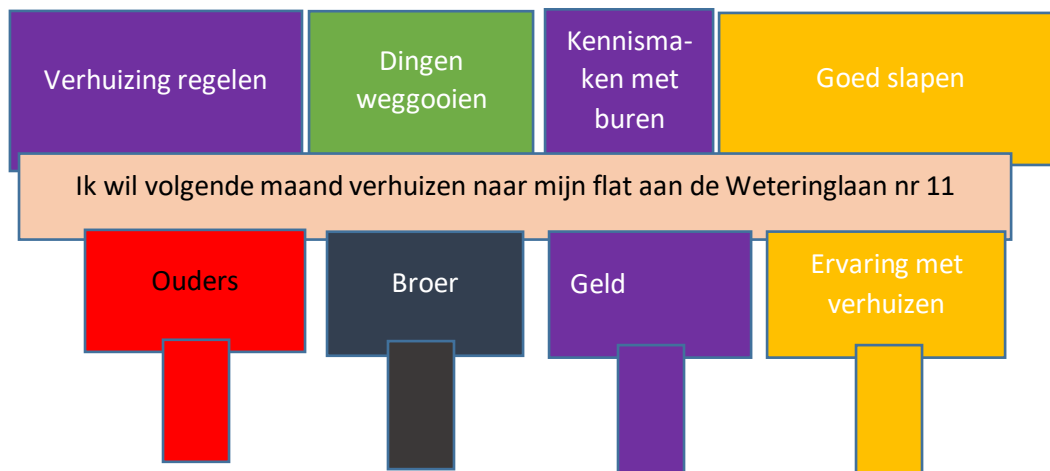
De persoon heeft zijn doel opgeschreven. De volgende fase is het verkrijgen van de gewenste rol in de omgeving van voorkeur. Wat moet de persoon nu doen en wat heeft hij nodig om zijn doel echt te bereiken?

Om dit in kaart te brengen bouwt de persoon eerst een 'opstelling *verkrijgen*'.

De persoon brengt eerst samen met zijn ondersteuner in kaart welke **ondersteunende factoren** (vaardigheden en eigenschappen van hemzelf; mensen, plaatsen, dingen of activiteiten van buiten) hem kunnen helpen om zijn doel te verkrijgen. Deze ondersteunende factoren schrijft hij op stickers; voor elke ondersteunende factor die hij belangrijk vindt kiest hij een T-vormig blok. Hij kiest een kleur die volgens hem het beste bij de ondersteuning past, plakt de sticker met de naam erop en zet het blok onder de balk, op de plaats die het beste weergeeft waar de ondersteuning voor hem is gepositioneerd (bijvoorbeeld: centraal of aan de kant).

Het bereiken van een doel vraagt behalve ondersteunende factoren ook bepaalde handelingen van de persoon, bijvoorbeeld: inschrijven, solliciteren, verhuizen, contact leggen. Verder vraagt het ook bepaalde psychische inspanningen zoals genoeg zelfvertrouwen opbrengen of omgaan met tegenslag. De persoon maakt met zijn ondersteuner een lijst van alles wat moet gebeuren en kijkt daarna welke van die dingen hij goed kan opbrengen en welke dingen hij niet of heel moeilijk kan opbrengen. Van dingen die hij goed kan opbrengen overweegt hij of hij ze als ondersteunende factor onder de balk wil plaatsen; voor elk punt dat hij moeilijk vindt kiest hij een rechthoekig blok. Daarop plakt hij een sticker met de naam van het **knelpunt**. De grootte van het blok geeft aan hoe zwaar het knelpunt voor hem weegt. Hij kiest de kleur die volgens hem het beste bij zijn knelpunt past en bepaalt waar het blok óp de balk thuishoort (bijvoorbeeld centraal of aan de zijkant, naast een bepaald ander blok etc.).

Het bouwen van de opstelling 'verkrijgen' gebeurt wanneer de persoon heeft geïnventariseerd wat knelpunten en ondersteunende factoren zijn bij het verkrijgen van zijn doel (Figuur 2).

Figuur 2 Opstelling verkrijgen

Van deze opstelling maken de persoon en zijn ondersteuner een foto.

Het vervolg: verminderen van knelpunten

Na het bouwen van de opstelling beslist de persoon aan welk knelpunt of aan welke knelpunten hij wil werken. Als hij meerdere knelpunten aan wil pakken bepaalt hij met welk knelpunt te beginnen.

Het analyseren en verkleinen van een knelpunt gebeurt door het blok dat het knelpunt in de opstelling verbeeldt, los op de mat te zetten en erover te praten (externaliseren).

Wanneer de persoon over een van de knelpunt-blokken apart gaat praten komt hij altijd terecht op het missen van vaardigheden en/of ondersteunende factoren. Wanneer iets een knelpunt voor hem is, mist hij een vaardigheid en/of ondersteunende factor om het knelpunt op te lossen of om het te vermijden.

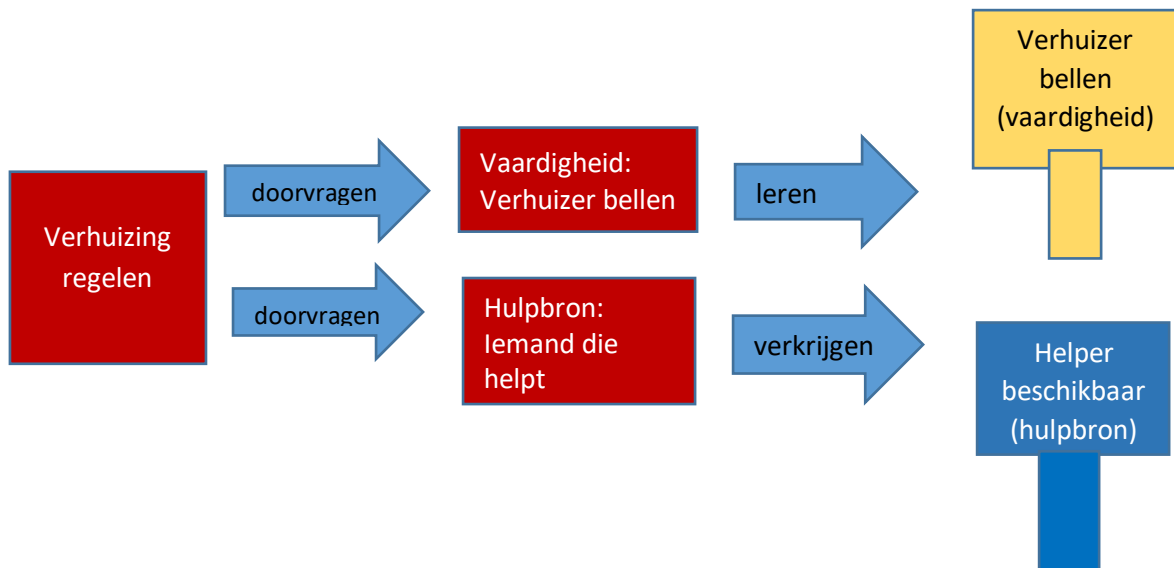
Twee voorbeelden:

- Persoon vindt 'verhuizing regelen' een probleem. Bij doorvragen blijkt hij het moeilijk te vinden om een verhuisbedrijf te bellen. Maar hij wil deze vaardigheid wel leren.
- Iets anders dat de persoon moeilijk vindt bij 'verhuizing regelen' is het organiseren van alles wat moet gebeuren. Persoon wil hier ondersteuning bij: iemand die hem erbij helpt. De vraag wordt dan: wat kan hij doen om zo iemand te vinden en in te schakelen?

Natuurlijk probeert de persoon zoveel mogelijk knelpunten op te lossen.

Wanneer hij een knelpunt heeft opgelost komt het resultaat (een nieuwe vaardigheid en/of ondersteuning) soms onder de balk terecht als een ondersteunende factor! De hele procedure staat afgebeeld in figuur 3.

Knelpunt Doorvragen Wat ontbreekt er? Leren of verkrijgen Steunende factor

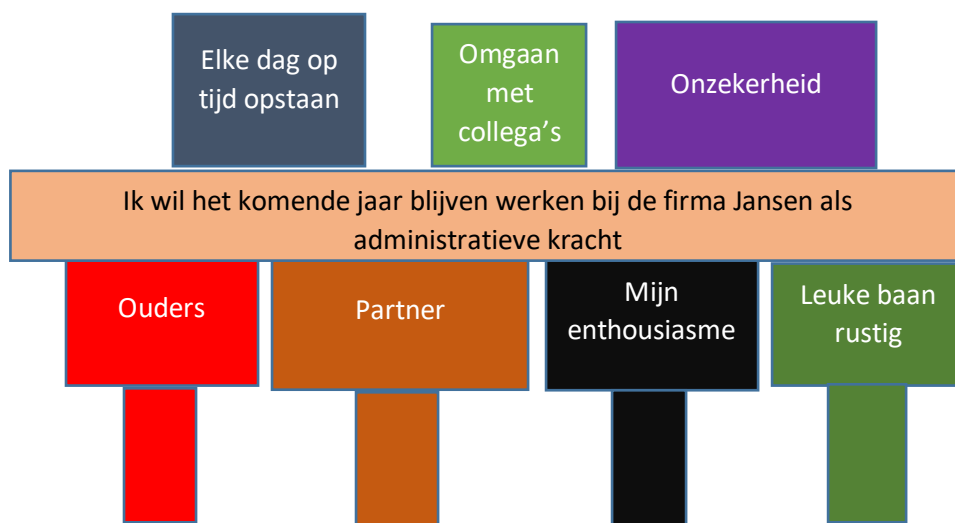

Figuur 3 Van knelpunt naar ondersteunende factor (verkrijgen)

Zo maken de persoon en de ondersteuner van een knelpunt een of meer ondersteunende factoren! Ook van deze opstelling maken persoon en ondersteuner een foto.

De fase van behouden: opstelling 'behouden' en vervolg

Het bouwen van een opstelling 'behouden' gebeurt op de dezelfde manier als het bouwen van een opstelling verkrijgen. Een opstelling 'behouden' staat hieronder als voorbeeld (Figuur 4).

Figuur 4 Een opstelling 'behouden'

Ook in het vervolg van de fase van 'behouden' zetten kunnen persoon en ondersteuner elk knelpunt-blok apart op tafel zetten en het er uitgebreider over hebben (externaliseren). Een knelpunt is in deze fase iets dat het behouden van iemands doel bemoeilijkt. Ook hier gaat het uiteindelijk om vaardigheden of ondersteuning die de persoon mist. Als je een knelpunt externaliseert is het belangrijk om *dóór te vragen*. Voorbeelden van vragen: 'wat maakt dat je het moeilijk vindt om dit te doen? Wat maakt dat deze eigenschap van je een probleem vormt? Wat maakt dat je bepaalde dingen mist?'. Dikwijls moet de 'wat maakt' –vraag een paar keer herhaald worden om bij de ontbrekende vaardigheid of ondersteuning uit te komen.

Foto's gebruiken, rapporteren en archiveren

Aan het begin van elk traject vragen de persoon en de ondersteuner zich af hoe foto's gemaakt en gearhiveerd kunnen worden.

Het eenvoudigst is dat de persoon een foto maakt met zijn eigen mobiel. Het voordeel daarvan is dat hij de voorstelling in kleur bij de hand heeft. De digitale foto of een afdruk ervan kan ook worden opgenomen in het dossier. Het is aan te bevelen de foto's te dateren en een korte toelichting erbij te schrijven.

De foto's die van elke opstelling gemaakt worden kunnen gebruikt worden bij een terugblik, als procesverslag of als informatiemateriaal voor derden (familie, partner).

Eerste ervaringen met IRB in Beeld

Welke onderdelen van de IRB zijn in de IRB in Beeld te herkennen en welke onderdelen zijn in deze verkorte vorm van de techniek weggelaten? Hoe werkt het voor iemand die de standaard IRB heeft leren gebruiken? Hoe gebruik je de uitgebreide vorm van de IRB in dit kader? Dit zijn voorbeelden van vragen die we in de praktijk tegenkomen.

De grote lijnen (de fasen en modules) van de IRB diagnostiek Beeld worden in de IRB in Beeld duidelijk zichtbaar. De modules zijn in de oorspronkelijke IRB techniek echter veel gedetailleerder uitgewerkt. Een voorbeeld is te vinden in kader 2. Daarin vergelijken we het vaststellen van een wensenlijstje ten aanzien van de doelomgeving (huis, baan, opleiding) in de klassieke IRB en in de IRB in Beeld.

Klassieke IRB Persoonlijke keuzecriteria ten aanzien van doelomgeving vaststellen	IRB in Beeld Wensenlijstje maken ten aanzien van doelomgeving
Waarden nagaan Vroegere ervaringen achterhalen Ervaringen en gevoelens t.a.v. mensen, plaats en activiteiten in vergelijkbare omgeving Toekomstwensen formuleren Persoonlijke criteria vaststellen	Vrij gesprek over wat de persoon belangrijke eigenschappen van zijn of haar doelomgeving vindt.

Kader 2 Vergelijking 'maken van een wensenlijstje' in de klassieke IRB en in IRB in Beeld

In de klassieke IRB levert een vrij intensieve reflectie uiteindelijk een aantal criteria op die voor de persoon bij het kiezen van een omgeving van belang zijn.

In de IRB in Beeld gaan we ervan uit dat de meeste mensen bij het praten over een nieuw huis, een andere baan of een passende opleiding in een gewoon gesprek hun 'persoonlijke criteria' wel kunnen opnoemen. De gedetailleerde vragen worden bewaard voor die gevallen waarbij het op een spontane manier niet lukt. De ondersteuner kan zijn kennis van de gedetailleerde techniek gebruiken om er vragen uit te putten bij het 'externaliserend' bespreken van een stap of knelpunt. Ook kan de ondersteuner de gedetailleerde techniek gebruiken om bij zichzelf na te gaan of alle belangrijke aspecten van een stap of knelpunt aan de orde zijn geweest.

De eerste ervaringen met de IRB in Beeld zijn zeer hoopgevend. De IRB in Beeld nodigt mensen uit om hun persoonlijke rehabilitatieproces te schilderen in hun eigen woorden en met hun eigen accenten. In de opstellingen komen knelpunten in verband te staan met andere knelpunten en ondersteunende factoren. Hulpvragers en ondersteuners geven aan dat zij met deze techniek een beter overzicht krijgen van het rehabilitatieproces. Heel opvallend is dat het zelf bouwen van de opstellingen de persoon werkelijk tot proceseigenaar maakt. Een saillant voorbeeld hiervan is de herhaaldelijk gehoorde opmerking dat de ondersteuner zich aan het einde van de zitting niet vrij voelt om een opstelling af te breken en de blokken op te ruimen. Dat voelt als het ongewenst binnendringen van de privésfeer van de persoon.

Mensen benoemen knelpunten en ondersteunende factoren die zij zelf belangrijk vinden. Soms zijn dat ingewikkeld samengestelde punten die nader moeten worden ontrafeld voordat ze kunnen worden aangepakt. En natuurlijk laten mensen ook dingen weg omdat ze

zich die bijvoorbeeld niet bewust zijn. Maar aan de andere kant nemen zij door hun 'proces eigenaarschap' vaker zelf initiatief om steunbronnen aan te boren en knelpunten op te lossen.

De hulpverleners laten het 'kookboek' van de klassieke, gedetailleerde werkbladen van de IRB, waarin het volgen van de methodiek soms belangrijker lijkt dan het proces van de persoon, los; er ontstaat een gezamenlijke zoektocht naar wat er aan de hand is en hoe verder te gaan. Het zo vaak mogelijk gebruiken van de gedetailleerde uitwerkingen van de methodiek (omdat men dan pas het gevoel heeft de IRB goed en volledig te hebben toegepast) verandert in gedetailleerd gebruik wanneer daar redenen voor zijn, bijvoorbeeld omdat men vastloopt in de bespreking van een knelpunt of hindernis.

De ondersteuner gaat de techniek zo minder gebruiken als leidraad en meer als ondersteuning van het zelfwerkzame proces van de persoon.

Zowel ondersteuners als hulpvragers geven aan dat zij het besprokene beter onthouden vanwege de beeldende vorm waarin het is uitgewerkt.

Tenslotte: de klassieke IRB is gericht op het leren van vaardigheden. De IRB in Beeld geeft mensen de gelegenheid om eerst een beroep te doen op andere steunende factoren. Wat we al langer vermoeden wordt hier bevestigd: mensen verwerven dikwijls liever externe steun dan een vaardigheid. De IRB in Beeld biedt mensen de gelegenheid om hierin hun eigen voorkeur te volgen.

Samenvatting

De IRB in Beeld is een waardevolle verbetering van de IRB.

Het proces van de hulpvrager blijft beter centraal, waarschijnlijk omdat hulpvragers een actievere rol vervullen. De methode zorgt voor meer aandacht voor de grote lijn en benut gedetailleerde uitwerkingen alleen indien nodig. Ze sluit aan bij de neiging van mensen om in eerste instantie vooral te zoeken naar hulpbronnen om knelpunten te verminderen of op te lossen.

Literatuur

Dröes, J. (2016) Handleiding IRB in Beeld als introductie in de Individuele Rehabilitatie Benadering. Utrecht, Stichting Rehabilitatie '92.

Luijten, E., L.Korevaar en J.Dröes (2011) De Individuele Rehabilitatiebenadering (IRB) In: Korevaar, L. en J. Dröes (Red) Handboek Rehabilitatie voor Zorg en Welzijn. Bussum: Coutinho pp 127-152

Os, J. van (2014) Persoonlijke diagnostiek in een nieuwe GGZ. Leusden, Diagnosis Uitgevers

Yücel, M. (2013) Yucelmethode 'Bouwen aan herstel' Utrecht: Stichting Rehabilitatie '92

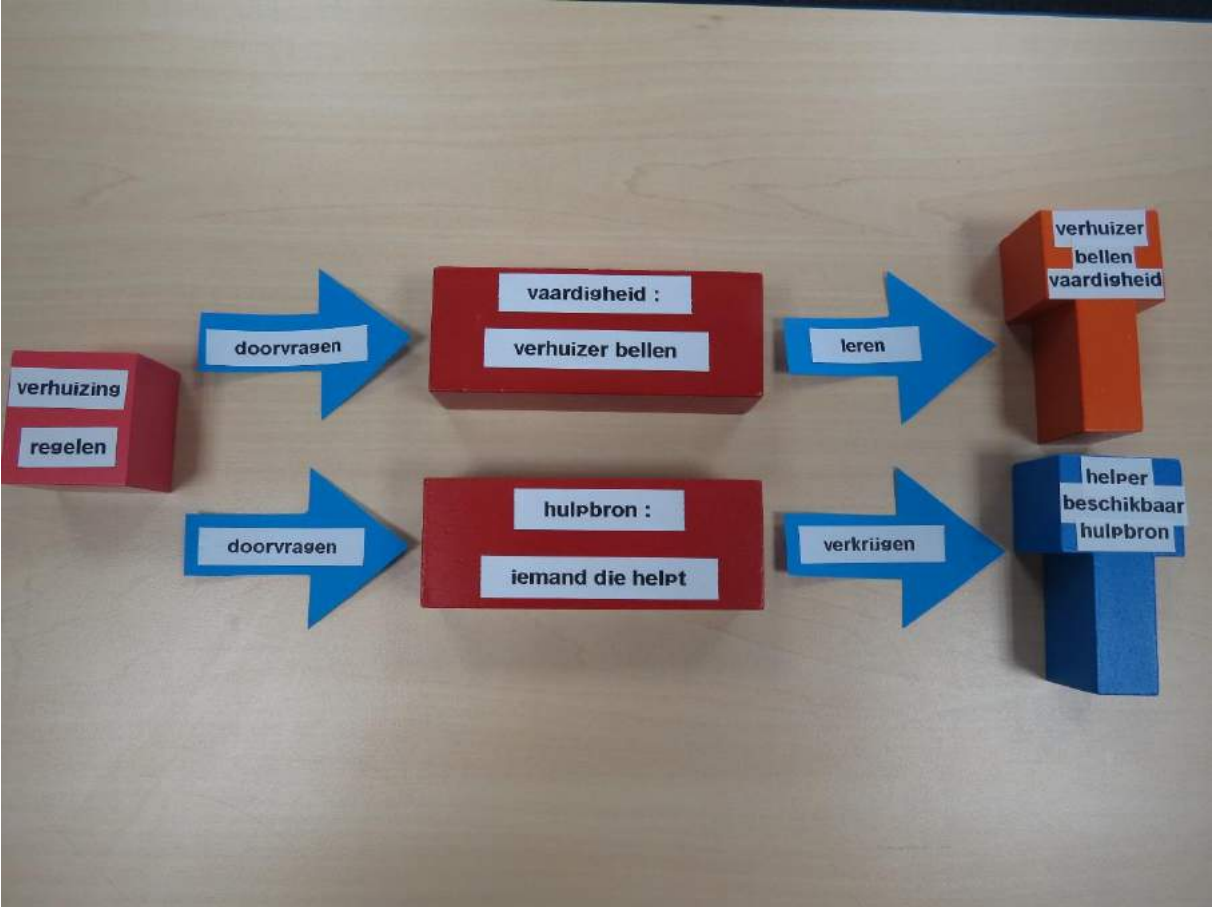
Figuur 1 De onderdelen van de balk

Figuur 2 Opstelling 'verkrijgen'

Figuur 3 Van knelpunt naar ondersteunende factor (verkrijgen)

Figuur 4 Een opstelling 'behouden'

